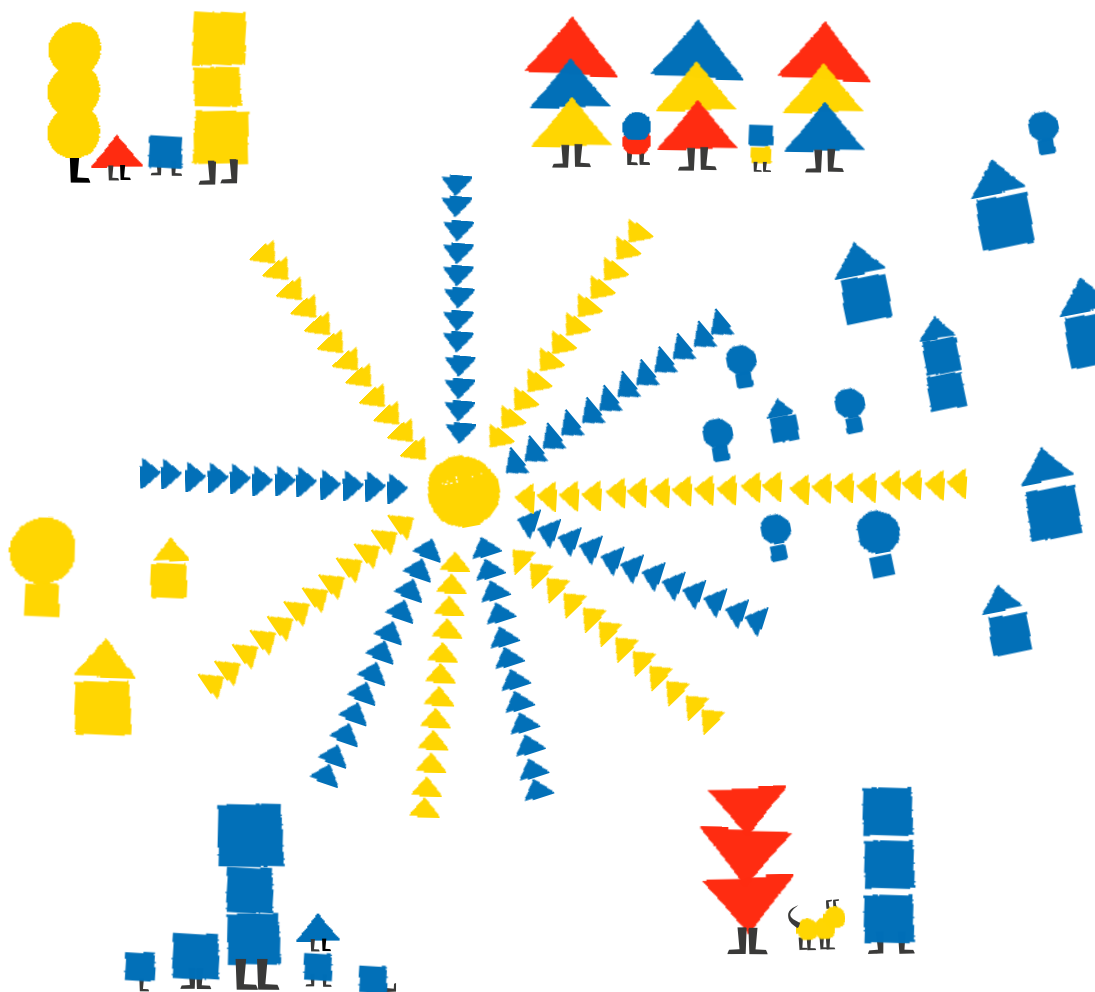

Familjernas mångfald i småbarnspedagogiken

Guide för yrkespersoner inom det pedagogiska området

© Nätverket för familjers diversitet 2022

Layout och illustration: Sopiva Design

Beställ publikationen: toimisto@monimuotoisetperheet.fi

Innehåll

Till läsaren	4
Familjer är olika	5
Varför är det viktigt att ta hänsyn till mångfalden bland familjerna?	6
Olika familjeformer i småbarnspedagogiken	7
Adoptivfamiljer	7
Fosterfamiljer	9
Familjer med en förälder	12
Bonusfamiljer	15
Flerlingsfamiljer	18
Regnbågsfamiljer	20
Familjer med två kulturer	23
Familjer som upplevt ofrivillig barnlöshet	26
Familjer som förlorat ett barn eller en förälder	28
Till slut: Stjärnfamiljernas önskemål till småbarnspedagogerna . .	31
Ordlista	33

Till läsaren

Minst var tredje barnfamilj i Finland är en stjärnfamilj på ett eller annat sätt. Familjer bildas på olika sätt och i olika konstellationer. Föräldrar skiljer sig och bildar nya familjer. Familjen kan ha flera föräldrar, kulturer och språk. Det händer att någon i familjen avlider. Allt fler barn kommer till dagis eller förskolan från två olika adresser växelvis.

De här barnen och deras föräldrar är i dag välbekanta i småbarnspedagogiken. Varje barn och familj har sin egen historia, och det lönar sig att noga lyssna till den. Ofta är familjekonstellationen också förknippad med särfrågor som småbarnspedagogerna bör vara medvetna om. I den här guiden fokuserar vi på tio olika familjeformer.

FAMILJERNA ÄR:

- Adoptivfamiljer
- Fosterfamiljer
- Enföräldersfamiljer
- Bonusfamiljer
- Flerlingsfamiljer
- Regnbågsfamiljer
- Familjer med två kulturer
- Familjer som upplevt ofrivillig barnlöshet
- Familjer som förlorat ett barn
- Familjer som förlorat en förälder

Den här guiden är avsedd att vara ett stöd för yrkespersoner inom det pedagogiska området, i synnerhet i småbarnspedagogiken och förskoleverksamheten. Guiden har sammanställts av Nätverket för familjers diversitet, som består av tio familjeorganisationer. De anställda i Nätverket för familjers diversitet och de organisationer som hör till nätverket svarar gärna på frågor och ger konsultation.

Vi önskar alla en givande läsupplevelse kring temat mångfald!

Mer information om Nätverket för familjers diversitet:

<https://monimuotoisetperheet.fi/pa-svenska/>

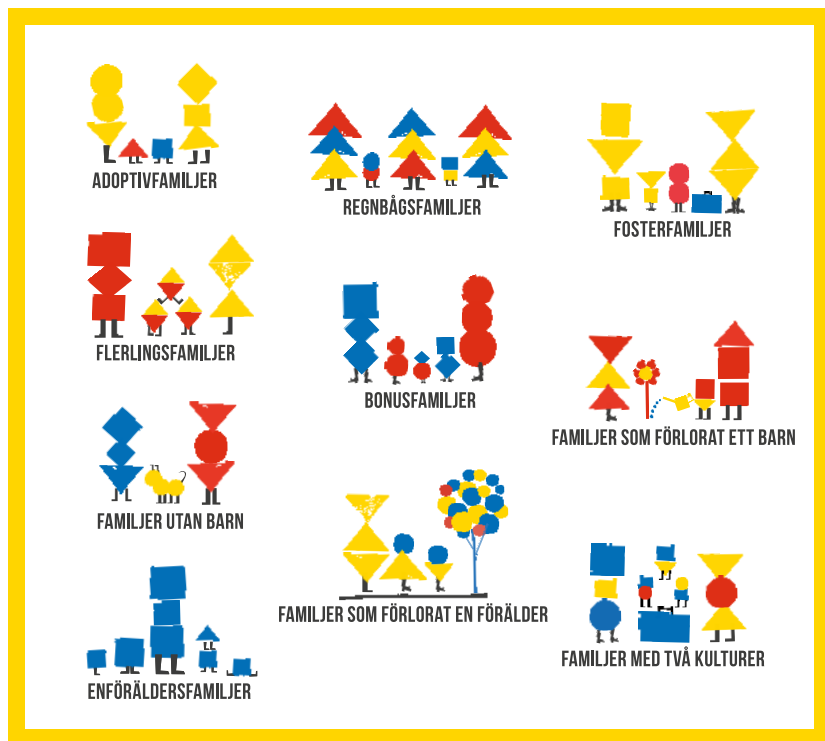
Familjer är olika

Med stjärnfamiljer avses i den här guiden familjer som på något sätt avviker från standardfamiljen som består av två vita, heterosexuella föräldrar av olika kön som bor i samma hem och har finländsk bakgrund samt deras biologiska, levande barn. Mångfalden behandlas framför allt ur familjestrukturens perspektiv.

Även försiktigt uppskattat är över en tredjedel av familjerna i Finland stjärnfamiljer. Det är svårt att uppskatta det exakta antalet, eftersom statistiken inte alltid motsvarar det verkliga livet. En familj kan också höra till flera statistiska kategorier samtidigt.

Mångfalden begränsas inte till de familjeformer som tas upp i den här guiden. Utöver familjestrukturen kan mångfalden hänföra sig till barnens eller föräldrarnas särskilda behov, såsom i familjer med närstående vårdare och familjer med barn med särskilda behov.

Den avgränsning av mångfalden som används i guiden grundar sig framför allt på den expertis som finns i Nätverket för familjers diversitet. Alla familjeformer på bilden har en egen familjeorganisation. Organisationerna erbjuder mer information och också stöd till familjerna.

Varför är det viktigt att ta hänsyn till mångfalden bland familjerna?

Hänsyn till barnets familjesituation och hela familjen stöder barnets trygga uppväxt och utveckling. Det är viktigt för alla barn att barnets familj erkänns och att barnet kan vara stolt över sin familj. Ofta har småbarnspedagogiken en viktig och stabiliserande roll när barnets familjesituation förändras till exempel på grund av föräldrarnas skilsmässa, en familjemedlems död eller familjeombildning.

Många förutfattade meningar och attityder är fortfarande förknippade med familjer och familjebildning. Uppfattningen om "den normala familjen" syns till exempel i lagstiftningen och tjänsterna för familjer. Attityderna visar att kärnfamiljen, som uppfattas som den traditionella familjeformen, fortfarande idealiseras.

Utvecklingen har ändå varit snabb och i dag återspeglas familjernas varierande livssituationer redan bättre förutom i lagstiftningen också i till exempel barnböcker, tv-program och reklamer. Även tjänsterna för familjer identifierar de varierande behoven bättre än förr. Småbarnspedagogiken bör också ta hänsyn till dem.

Alla föräldrar vill inte nödvändigtvis dra uppmärksamhet till sin egen familjeform. Många är fortfarande rädda för kritik eller till och med diskriminering – lyckligtvis ofta i onödan. Också därför är det bra att yrkespersonerna inom det pedagogiska om-

rådet är medvetna om de grundläggande frågorna kring stjärnfamiljer, oberoende av om de varit aktuella på arbetsplatsen eller inte.

Det syns inte utanpå i vilken familjekonstellation ett barn växer upp. Därför kan dagis- eller förskolegruppen mycket väl inkludera barn från stjärnfamiljer utan att personalen vet om det.

När man är medveten om familjernas mångfald och synliggör den skapar det förtroende mellan familjerna och personalen. Det är lättare för föräldrarna att berätta om eventuella utmaningar när de inte behöver försvara eller dölja sin egen familjesituation. Familjerna anser det vara viktigt att personalen är öppen för mångfalden av berättelser och bereder rum för dem genom både ord och handling.

Småbarnspedagogiken lägger grunden för barnens framtid. En stor del av barnen i småbarnspedagogiken kommer under sitt liv att höra till någon av de familjegrupper som tas upp i den här guiden – som barn eller som vuxna. Det är både berikande och befriande för alla barn att få höra att det finns familjer av alla slag och många lika värdefulla sätt att bilda familj.

Under rubrikerna nedan hittar du information om stjärnfamiljerna och deras önskemål och särskilda behov grupperat enligt familjekonstellation.

Olika familjeformer i småbarnspedagogiken

Adoptivfamiljer

Barn adopteras både inom hemlandet och från utlandet. Årligen adopteras 30–50 barn som föds i Finland genom så kallad extern adoption. Antalet barn som adopteras internationellt varierar, men de senaste åren har ungefär 70–100 barn per år adopterats till Finland från utlandet. Utöver den externa adoptionen förekommer också familjeintern adoption och vuxena-

doption i Finland.

Många adoptivföräldrar har upplevt barnlöshet och fertilitetsbehandlingar innan de påbörjat adoptionsprocessen. I familjen kan det också finnas både biologiska och adopterade barn. Adoption leder ändå alltid till att man får egna barn, riktiga föräldrar och riktiga syskon.

TIDIG ANKNYTNING OCH DESS EFFEKTER FÖR ADOPTIVBARNET

Anknytningsutvecklingen är alltid en särskild utmaning för det adopterade barnet och familjen. Varje adoptivbarn har upplevt minst en avbruten anknytningsrelation och förlust. Adoptionen är barnets andra chans till en familj och trygg anknytning. Barn reagerar olika på det trauma som förlusten orsakat.

Det kan vara svårt för ett adoptivbarn att lita på nya vuxna. Ibland kan barnet visa sig extremt duktigt för att inte bli avvisat och övergivet. När tilliten småningom ökar kan barnet börja reagera starkare på sina tidigare upplevelser. Det är viktigt att yrkespersonerna stöder barnets anknytning till de nya föräldrarna.

STÖD FÖR ADOPTIVBARNETS UTVECKLING

Småbarnspedagogiken ska så långt som möjligt skapa trygga och långvariga vuxenrelationer för adoptivbarnet. Adoptivbarn behöver förutom omsorg också tydliga gränser och dagliga rutiner för att känna sig trygga. Situationer som avviker från det vanliga kan vara utmanande för dem. Adoptivbarn behöver förberedas inför nya situationer, till exempel när man ska

på utfärd eller när en ny vuxen eller ett nytt barn börjar i gruppen.

Ibland kan adoptivbarnets utveckling vara försenad eller ojämn. Om barnet är adopterat från utlandet, behövs särskilt stöd för språkutvecklingen. Adoptivbarn kan också sakna erfarenheter som lockar till lek från sina första levnadsår. Det är viktigt att stödja barnets lekfärdigheter.

TIPS FÖR BEMÖTANDET AV ADOPTIVFAMILJER OCH ADOPTIVBARN

- Bemöt adoptivbarnet som en unik individ. Gör inget nummer av barnets annorlunda bakgrund. Om barnet själv vill lyfta fram sin olikhet, ge ditt stöd till det.
- Stöd adoptivbarnets trygghetskänsla. Adoptivbarn mår bra av förutsebarhet och belastas av att vårdarna byts ut.
- Berätta för föräldrarna hur barnet mår och utvecklas. Adoptivbarnets utveckling är ofta som ett pussel där barnet i vissa aspekter ligger före sina jämnåriga och i vissa efter. Barnet kan också regrediera till tidigare utvecklingsnivåer. Föräldrarna vill höra om barnets framsteg och utmaningar.
- Värna om barnets relation till föräldrarna. Det viktigaste är att sträva efter att stödja barnets anknytning till de nya föräldrarna.
- Ingrip i rasism och mobbning. Adoptivbarn utsätts ofta för rasism och mobbning som kan börja redan i dagis.
- Fråga familjen vad de kallar de människor som är viktiga för barnet. Tyvärr används ofta uttrycket "riktiga föräldrar" om adoptivbarnets biologiska föräldrar. Det är adoptivföräldrarna som är barnets riktiga föräldrar, och barnets syskon är alldeles riktiga systrar och bröder.
- Kom ihåg att även utomlands födda adoptivbarn är finländska.

www.adoptioerheet.fi/sv/

Mer information om adoption för småbarnspedagoger:

www.adoptioerheet.fi/ammattilaiselle/varhaiskasvatus/ (på finska)

Fosterfamiljer

I Finland finns cirka 10 000 omhändertagna barn och unga som bor någon annanstans än hos sina juridiska föräldrar. En del av barnen är placerade i familjevård och en del på barnskyddsanstalter. Den här guiden fokuserar på familjevård. Familjevård ordnas i fosterfamiljer där föräldrarna kallas familjevårdare. Numera talar man också om familjehem och familjehemsföräldrar i stället för fosterfamiljer och fosterföräldrar.

Familjevård används både som stödåtgärd i barnskyddets öppenvård och som vård utom hemmet för omhändertagna barn och unga. Av de barn och unga som placerats i vård utom hemmet har nästan alla under 6 år placerats i familjevård. Barnet kan vara placerat i en släktings eller närståendes familj eller i en för barnet okänd familj. Med familjehem avses ett privathem där barnet får familjevård.

För familjevården ansvarar den kommun som omhändertagit barnet

eller den unga. Kommunen väljer ett familjehem som bäst motsvarar barnets behov. Kommunen och familjevårdaren ingår ett uppdragsavtal om familjevården.

Föräldrarnas och vårdnadshavarnas uppgifter fördelas mellan myndigheten, föräldrarna, vårdnadshavarna och familjevårdarna. Rätten att fatta beslut i frågor som gäller omhändertagna och placerade barn fördelas mellan barnets vårdnadshavare och den socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter, beroende på syftet med och genomförandet av omhändertagandet. I fråga om barn som placerats som en stödåtgärd i öppenvården fattas besluten i barnets ärenden alltid av vårdnadshavarna. Familjevårdarna sköter föräldrarnas omsorgsuppgift i barnets vardag och ansvarar för beslutsfattandet i vardagen. Den ansvariga socialarbetaren vet hur uppgifterna och beslutsfattandet fördelas för respektive barn.

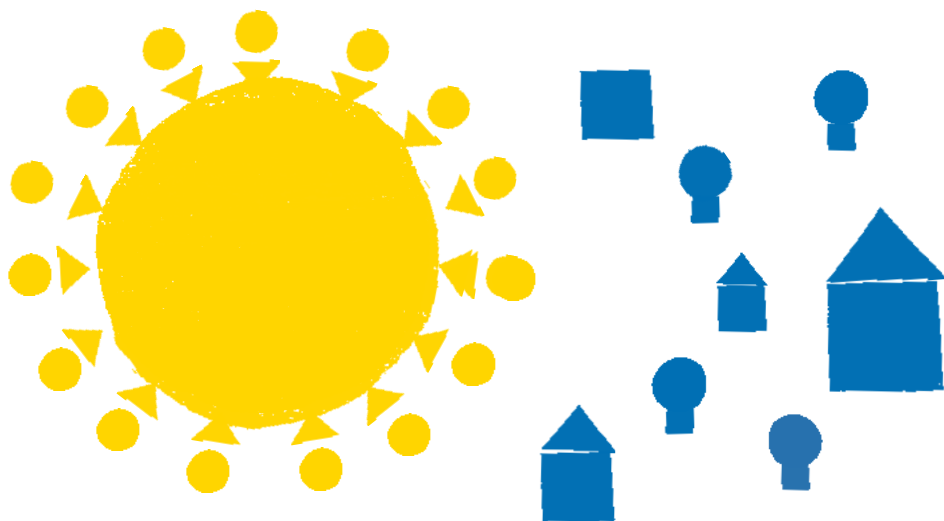
FAMILJEHEMSBARN I SMÅBARNSPEDAGOGIKEN

När det gäller barn som placerats i familjehem är det viktigt att ta hänsyn till hela familjen. Barnets utmaningar och problemsituationer kan synas i småbarnspedagogiken och har ofta sitt ursprung i händelser i barnets förflutna. Också därför är samarbetet för att stödja såväl barnets uppväxt och utveckling som föräldraskapet särskilt viktigt.

Barnet har ofta ett individuellt och unikt nätverk som kan inkludera närstående och viktiga personer från många olika familjer. Småbarnspedagogiken kan beroende på situationen behöva samarbeta med både barnets

vardagsföräldrar, dvs. familjevårdarna, och barnets vårdnadshavare. Även socialarbetaren har en central roll i barnets liv.

Barn i familjevård gynnas av att de särdrag som härrör från deras bakgrund beaktas. Ofta är en helt "vanlig" småbarnspedagogik ändå ett tillräckligt stöd för både barnet och familjen. Meningsfulla aktiviteter, deltagande i dagens rutiner såsom vilan och att barnet har kompisar gynnar barnets utveckling. Det är viktigt att barnet känner sig tryggt och får vara sig självt också utanför hemmet.

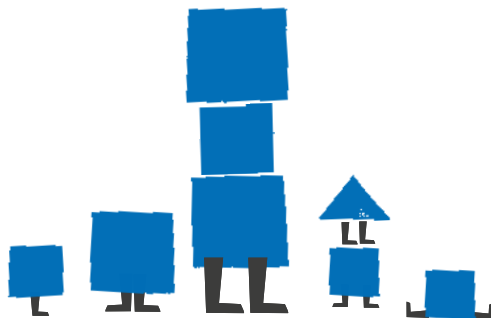

TIPS FÖR BEMÖTANDET AV FAMILJEHEMSBARN OCH DERAS FAMILJER

- Familjevårdarna är inte barnets vårdnadshavare eller juridiska föräldrar, utan vårdnaden kvarstår vanligen hos föräldrarna i ursprungsfamiljen. När vårdnadshavarens samtycke behövs i småbarnspedagogiken kontaktas i första hand den socialarbetare som ansvarar för barnets angelägenheter.
- Ta hänsyn till barnets hela närståendenätverk och planera samarbetet i samråd med den ansvariga socialarbetaren. Det är till exempel bra att så långt som möjligt utarbeta planen för småbarnspedagogiken i samarbete med barnet, vardagsföräldrarna (dvs. familjevårdarna), vårdnadshavarna och socialarbetaren. Den ansvariga socialarbetaren deltar i utarbetandet av planen om hen bedömer att det är ändamålsenligt. Åtminstone ska socialarbetaren känna till innehållet i planen.
- Stöd samarbetet mellan alla föräldrar så gott du kan. Det ligger i barnets intresse att de närstående vuxna förbinder sig att stödja barnets uppväxt, utveckling och lärande i samarbete. Ett smidigt samarbete gynnar också barnets vardagsföräldrar och föräldrar samt de yrkespersoner som arbetar med barnet och familjerna.
- Kom ihåg att barnet kan ha viktiga syskonförhållanden i både familjehemmet och ursprungsfamiljen.
- Frågor som gäller barnets klientrelation hos barnskyddet är sekretessbelagda. Diskutera med familjen och socialarbetaren om hur du bäst kan tala om barnets familj när till exempel barnet själv tar upp den i samtal med andra barn eller vuxna.
- Placerade barn har ofta genomgått traumatiska upplevelser som det är särskilt viktigt att ta hänsyn till med tanke på barnets uppväxt och utveckling. En del barn kan till exempel dra nytta av att få stanna i småbarnspedagogiken ett år längre innan de går vidare till förskoleverksamheten.

www.perhehoitoliitto.fi

(på finska, innehåller också svenskspråkig information)

Familjer med en förälder

Familjer med en förälder är vanliga i småbarnspedagogiken. Över en femtedel av barnfamiljerna är enföräldersfamiljer. I enföräldersfamiljen bor föräldern med barnet eller barnen utan partner. Föräldern ansvarar för barnets vårdnad ensam eller tillsammans med den andra föräldern som bor i ett annat hem.

SMÅBARNSPEDAGOGIKEN GER FÖRÄLDERN MÖJLIGHET ATT ARBETA

En stor del av enföräldersfamiljerna klarar sig ekonomiskt bra. De har ändå bara tillgång till en vuxens inkomster, och därför är de ofta ekonomiskt mer utsatta än andra familjer. Enföräldersfamiljen består ofta av mamman och barnet eller barnen, vilket betyder att många familjers vardag direkt påverkas av den lägre lönenivån i kvinnodominerade branscher.

När barnet bor i två hem är de totala kostnaderna för barnet högre än när barnet bor i bara ett hem. Bägge föräldrarna behöver då till exempel en tillräckligt stor bostad så att barnet kan bo hos dem växelvis. Det här kan skapa ett ekonomiskt tryck i synnerhet på föräldrar med låga inkomster.

Vardagsrutinerna i enföräldersfamiljen sköts i regel av en förälder ensam. Det skapar särskilda utmaningar

för samordningen av föräldrarnas arbete och barnvården. Eftersom risken för skilsmässa i familjer med barn med särskilda behov är större har enföräldersfamiljerna också fler barn med särskilda behov än genomsnittet, och då kan vårdbehovet vara stort.

Det kan vara svårt för småbarnsföräldrar att få arbete – i synnerhet om det bara finns en förälder, föräldern får skiftarbete och/eller familjen inte har släktingar eller andra nätverk i närheten. Arbetslöshetsgraden är också högre bland enföräldersfamiljerna än bland familjerna med två föräldrar.

För enföräldersfamiljer är det särskilt viktigt att ha tillgång till hel- och deltidstjänster till rimliga priser. Samordningen av arbete och familj förut-

sätter bland annat att barnet har tillgång till skiftvård. Skiftvårdsenheterna ska också ta hänsyn till barn med särskilda behov och ligga vid goda trafikförbindelser. Barn i samma familj bör alltid ordnas vårdplats i samma daghem.

FÖRÄLDRARNAS SKILSMÄSSA ÅTERSPEGLAS OCKSÅ I SMÅBARNSPEDAGOGIKEN

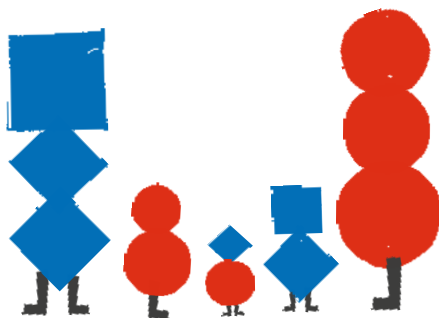
I gruppen finns sannolikt barn vars föräldrar har skilt sig eller planerar att skilja sig. De anställda i småbarnspedagogiken bör alltså vara medvetna om de grundläggande frågorna kring skilsmässa. Många föräldrar som skiljer sig väljer att vårda sina barn gemensamt. Många beslutar också tillsammans om barnets angelägenheter och vardag. Föräldrarna kan dock ha hamnat i en kris och då framhävs småbarnspedagogikens roll som en stabil och trygg uppväxtmiljö för barnet.

- Boföräldern är den förälder hos vilken barnet bor officiellt. Barnet kan bara ha en officiell hemadress.
- Barn som bor växelvis i två hem spenderar lika mycket eller nästan lika mycket tid i bägge. Vanligen genomförs växelvis boende med principen vecka-vecka, men i fråga om mindre barn finns det många olika arrangemang.
- När föräldrarna har gemensam vårdnad ansvarar bägge för barnets vård och fostran och fattar de viktigaste besluten om barnet tillsammans. Gemensam vårdnad ger också bägge föräldrarna rätt att få all information om barnet till exempel från dagvården och hälso- och sjukvården. Tingsrätten kan precisera vilka beslut respektive vårdnadshavare får fatta.
- Barnet kan också ha andra vårdnadshavare vid sidan av föräldrarna. De kallas extra vårdnadshavare.
- Gemensam vårdnad innebär inte automatiskt att umgängesföräldern får träffa barnet, utan beslut om det fattas separat.
- Umgängesrätten, dvs. barnets rätt att hålla kontakt med och tillbringa tid med den förälder som inte bor med barnet, kräver inte att föräldern är barnets vårdnadshavare.
- Umgängesföräldern får träffa barnet mot boförälderns vilja om träffarna har fastställts genom antingen ett avtal mellan föräldrarna som fastställts av socialväsendet eller ett domstolsbeslut.
- Vårdnadshavarna har inte heller automatisk umgängesrätt, vilket många tror. Endast fastställd umgängesrätt ger föräldern rätt att träffa barnet, och då endast den tid som avtalet anger. Den förälder som barnet officiellt bor hos bestämmer vem som kan hämta barnet på dagis.

TIPS FÖR BEMÖTANDET AV ENFÖRÄLDERSFAMILJER OCH DERAS BARN

- Kom ihåg att ensam vårdnad inte behöver vara ett olyckligt problem: den kan också vara självväld och en trygg och lugn familjeform i jämförelse med det som varit. Ensam vårdnad kan också vara den familjeform som planerats från början.
- Bygg på de styrkor och den fungerande interaktion som familjen har.
- Kom ihåg att den egna familjen ur barnets synvinkel är den enda rätta familjen, och att enföräldersfamiljen är en bra familjeform för barnet precis som alla andra familjeformer.
- Barn förhåller sig olika till sina föräldrars skilsmässa. Skilsmässan kan orsaka förändringar i barnets beteende på dagis. Diskutera situationen öppet med familjen. En skilsmässa är nästan utan undantag en kris, som på ett eller annat sätt belastar både föräldrarna och barnen. Även en smidig skilsmässa är förknippad med många praktiska arrangemang och lagtekniska frågor som kan tära på familjens resurser.
- Beakta enföräldersfamiljerna på farsdag och morsdag. Barnet kanske själv vill bestämma vem som ska få gratulationskortet. Du kan välja andra benämningar i stället för farsdags- och morsdagskort.
- Föräldrarna ska få varsin inbjudan till utarbetandet av planen för småbarnspedagogiken. Det här är särskilt viktigt när det gäller barn med särskilda behov.

www.yvpl.fi (på finska)

Bonusfamiljer

En bonusfamilj bildas mellan två vuxna varav åtminstone den ena har ett minderårigt barn från ett tidigare förhållande. I bakgrunden ligger till exempel att föräldrarna skilt sig eller den andra föräldern avlidit, eller att föräldern från början varit ensamförälder.

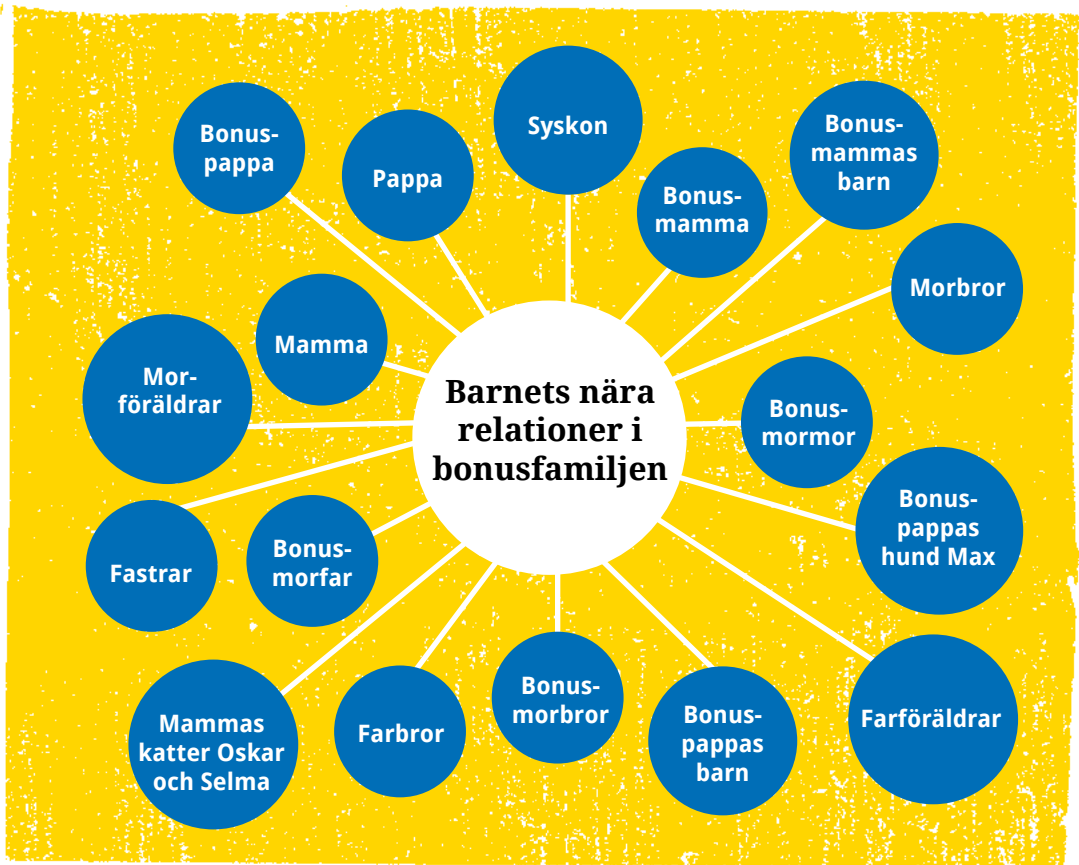
Bonusfamiljerna utgör cirka nio procent av alla barnfamiljer. Andelen minderåriga barn i bonusfamiljer

utgör cirka tio procent av alla barn. I verkligheten är antalet barn, unga och föräldrar i bonusfamiljer ännu större. Den statistiska avvikelser beror på att Finlands officiella statistik som bonusfamiljer endast räknar familjer med vuxna av olika kön samt personer som är skrivna i samma hushåll. Av växelvis boende barns eventuella bonusfamiljer statistikförs bara den där barnet är skrivet.

BONUSFAMILJEN HAR MÅNGA RÖRLIGA DELAR

Bonusfamiljen avviker från kärnfamiljen till sin funktion, struktur och sina relationer. Bonusfamiljens medlemmar knyter inbördes relationer i en mycket mer komplicerad livssituation än medlemmarna i en kärnfamilj. Bonusfamiljen är en stjärnfamilj: den kan ha ett eller flera barn från bara den ena förälderns eller bägge föräldrarnas tidigare förhållanden, och

dessutom kan föräldrarna i bonusfamiljen ha gemensamma barn. Barn i bonusfamiljer har ofta fler nära relationer än barn i kärnfamiljer. Konflikter och förvirring kan till exempel uppstå av att uppfostringsmetoderna eller reglerna är olika, eftersom familjerna kan ha mycket olika bakgrund och också föräldrarna har olika personligheter.

BARNETS NÄRA RELATIONER I BONUSFAMILJEN

När föräldrarna kan samarbeta smidigt efter sin skilsmässa blir det lättare för barnet att anpassa sig till nya livssituationer som till exempel livet i en bonusfamilj. De förluster som drabbar barnet, en jobbig skilsmässa och de nya relationerna kan göra barnet förvirrat, vilket bland annat åter speglas som anpassningsproblem.

Barn i bonusfamiljer kan också ha mer problem med inläring, beteende, psykisk hälsa och sociala relationer än barn i kärnfamiljer. Barnet kan

känna sig övergivet. Det är mycket skadligt för barnet att höra den ena föräldern tala illa om den andra.

Bonusfamiljen kan också vara en ny, lycklig familj för barnet. I bonusfamiljerna spelar de vuxnas interaktiva och emotionella färdigheter en stor roll när det gäller hur barnen klarar av förändringarna i sitt nya liv. Bonusfamiljens vuxna kan erbjuda barnen en trygg och stabil levnadsmodell, i synnerhet om det funnits många utmaningar i ursprungsfamiljen.

Vardagen för barn som bor i två hem påverkas av många aspekter: om barnet har ett eget rum eller utrymme i bägge hemmen, om det finns syskon där, avståndet mellan hemmen, olika rutiner, dagsrytmen, kosten, möjligheterna till motion och vila samt kläder och hygien. De största utmaningarna för bonusfamiljerna hänför sig till för-

äldraskapets nya roller, relationerna mellan familjemedlemmarna, barnens och de ungas anpassning samt parförhållandet.

Det är viktigt att beakta bonusfamiljeteman i småbarnspedagogiken eftersom barnet kan reagera på många sätt när livet i bonusfamiljen börjar eller senare.

TIPS FÖR BEMÖTANDET AV BONUSFAMILJER OCH DERAS BARN

- Bonusfamiljernas barn är lika viktiga och värdefulla som kärnfamiljernas barn – kärnfamiljen ska inte idealiseras eller betraktas som norm.
- Låt barnet och familjen berätta om de relationer som är viktiga för dem. I många familjer talar man numera om bonusföräldrar och bonussyskon i stället för styvföräldrar och halvsyskon. Ett bra tips är att använda de ord som barnet och familjen själva använder.
- Stöd föräldrarnas samarbete efter skilsmässan till exempel genom att visa förståelse och empati för bonusfamiljens hektiska vardag eller den stress som förändringarna medför.
- Se barnets alla föräldrar som jämlika. Det är viktigt att stödja umgängesföräldrarnas kontakt med barnet till exempel genom samtal, utan att glömma bonusföräldrarna. Ibland sköter bonusföräldern barnets angelägenheter i vardagen i samma omfattning eller till och med mer än de andra föräldrarna.
- Barnet kan vara stressat av förändringarna i familjen och det kan återspeglas i barnets beteende. Till exempel kan det vara stressande att växla mellan två hem. När du är närvarande, lyssnar till och samtalar med barnet och sätter ord på situationen kan du hjälpa barnet att må bättre.
- Kom ihåg att barnet kan uppleva dagiset eller förskolan som det enda konstanta i tillvaron.
- Om du oroar dig för barnets beteende eller föräldrarnas bråk ska du inte tveka att ta upp det med föräldrarna. Hänvisa vid behov barnet till det sociala stödet.

www.supli.fi/sv/

Flerlingsfamiljer

Att barn ska uppmärksammas som individer är en självklarhet för småbarnspedagoger. Flerlingsbarnen har ändå en identitet både som individer och som tvillingar, trillingar eller fyrlingar. I fråga om flerlingsbarn är det viktigt att pedagogen stöder barnet som individ och egen person. Dessutom ska man beakta att flerlingsbarnets identitet samtidigt bottnar i uppväxten som tvilling, trilling eller fyrling, vilket på ett särskilt sätt påverkar barnets uppväxt och utveckling.

En flerlingsfamilj är en familj som får fler än ett barn på samma gång, med andra ord tvillingar, trillingar eller fyrlingar. Flerlingsfamiljen kan också ha enskilt födda barn. I Finland föds årligen tvillingar i cirka 600–650 familjer och trillingar i cirka 5–10 familjer. Fyrlingar är sällsynta i Finland.

Ett jämnårigt syskon kan ge stöd och trygghet i det spännande skedet när barnen börjar i dagvården. Det är naturligt att flerlingsbarnen i viss mån är beroende av varandra eftersom de tillbringar så mycket tid tillsammans. Flerlingssyskon bör placeras vid samma vårdenhets och familjen önskar

vanligen att barnen ska få komma i samma grupp så att de kan få stöd av varandra och en så smidig vardag som möjligt.

Ibland tar personalen initiativ och föreslår att flerlingsbarn ska placeras i olika grupper. Orsaken kan då vara att barnen utvecklas olika, gör saker i varandras ställe, är beroende av varandra eller konkurrerar med varandra. Då ska frågan alltid diskuteras med föräldrarna. Förslaget kan väcka starka känslor hos föräldrarna. Beslutet om att placera barnen i samma eller olika grupper ska alltid fattas med hänsyn till respektive barn, inte enbart på grund av att de är flerlingsbarn.

Som yrkesperson är det bra att vara medveten om att vardagen med tvillingar, trillingar eller fyrlingar i familjen ofta är mer krävande för föräldrarna än i familjer som får ett barn i taget. Den praktiska arbetsmängden hemma och i barnavården är större än i andra barnfamiljer, vilket bland annat kan leda till utmattning hos föräldrarna.

TIPS FÖR BEMÖTANDET AV FLERLINGSFAMILJER OCH FLERLINGSBARN

- Stöd varje flerlingsbarns individualitet. Småbarnspedagogiken har stor betydelse för flerlingsbarnets upplevelse av sig själv som individ.
- Gruppvalet ska alltid göras separat för varje barn.
- Ta alltid föräldrarna och barnen med och fundera över till exempel stödet för individualiteten och gruppvalet. Flerlingsbarn ska inte behandlas stereotypt så att de alltid automatiskt placeras i samma eller olika grupper.
- Om barnen är så beroende av varandra att en placering i olika grupper mot deras egen vilja skulle orsaka dem psykisk smärta, ska de inte åtskiljas. Forskningen har hittills inte påvisat att det alltid lönar sig att placera flerlingsbarn i olika grupper eller klasser så att de bättre kan utvecklas som individer.
- Förskolelärarens observationer om barnens ömsesidiga relation är betydelsefulla när man funderar över skolans klass- och gruppindelning.

TIPS FÖR ATT STÖDA BARNETS INDIVIDUALITET

- Lär dig känna varje flerlingsbarn som en individ.
- Lyssna till varje barn separat och ge barnet tillräckligt med tid att uttrycka sig.
- Kalla barnen vid deras egna namn, inte "tvillingarna" eller "trillingarna".
- Ge barnen möjlighet att uppleva oberoende genom aktiviteter där de är utan flerlingssyskonen, till exempel genom att placera dem i olika aktivitetsgrupper eller på olika sidor av matbordet eller vid olika bord under måltiderna.
- Be föräldrarna berätta om varje barn separat.
- Fundera tillsammans med föräldrarna och barnen hur barn som liknar varandra kan kännas igen (till exempel genom kläderna eller frisyren).
- Sök skillnader i barnens personligheter och personliga vanor.
- Håll separata samtal om barnens planer för småbarnspedagogiken.
- Uppmärksamma födelsedagen separat för varje barn, eget kort för alla e.d. Namnsdagen är viktig för många flerlingsbarn eftersom den är barnets alldeles egen dag.
- Dela ut meddelanden separat för varje barn.

www.suomenmonikkoperheet.fi/sv/

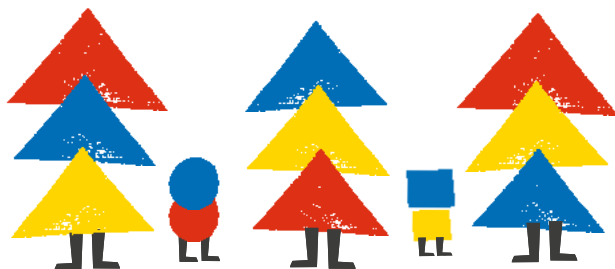
Mer tips för stöd till tvilling- och trillingbarn under skollåldern:

<https://monikkoperheet.fi/tieto/monikkoperheille/varhaiskasvatus/>

(på finska)

Kumpula, U., Kaprio, J., Lavikainen, A. & Moilanen, I. (2020):

Kiehtova kaksosuus. Monikkosisarusten elämä.

Regnbågsfamiljer

En regnbågsfamilj är en barnfamilj där minst en av föräldrarna hör till en sexuell minoritet och/eller könsminoritet. Familjerna har många olika former: föräldrarna kan vara två kvinnor eller två män, eller barnet kan från början ha haft fler än två föräldrar. Regnbågsfamiljerna ökar i antal. Det är bra att komma ihåg att det bland regnbågsfamiljerna också finns till exempel bonusfamiljer, enföräldersfamiljer och familjer som upplevt ofrivillig barnlöshet.

Barnen i regnbågsfamiljerna är vanligen mycket efterlängtade, eftersom familjetillökningen krävt stora ansträngningar av föräldrarna. De har ofta behövt utomstående hjälp och råd.

Familjer där föräldrarna är trans- eller intergenderpersoner har ungefär lika många barn som familjer i snitt. Många trans- och intergenderpersoner fattar beslut om könskorrigering först i vuxen ålder efter att de bildat

familj. Att en familjemedlem upplever könsinkongruens medför särskilda utmaningar för familjelivet. Föräldern kan ha jobbiga erfarenheter av diskriminering eller av att ha blivit antagen för ett annat kön än hens eget i olika tjänster.

Trots att det allmänna klimatet förändrats mycket under de senaste decennierna är det fortfarande inte alltid enkelt att höra till en sexuell minoritet eller könsminoritet. Regnbågsfamiljerna kan oroa sig för diskriminering och därför låta bli att anlita vissa tjänster eller hemlighålla den verkliga familjeformen för till exempel dagis och skola. En del av familjerna är också än i dag helt eller delvis osynliga. Barnet kan ha endast två juridiska föräldrar, vilket gör att klöverfamiljernas tredje och fjärde föräldrar hamnar i skymundan. Med klöverfamilj avses en familj som bildats av fler än två föräldrar.

GENUSMEDVETENHET I SMÅBARNSPEDAGOGIKEN

En del av regnbågsfamiljerna ifrågasätter en strikt indelning i pojkar och flickor och män och kvinnor. Även könsrollerna utmanas i många regnbågsfamiljer. Genusmedvetenheten kan ökas i småbarnspedagogikens vardag bland annat genom att fundera över om prinsessan eller älvan alltid måste vara en flicka, eller om presidentparet på daghemmets självständighetsmottagning skulle kunna vara ett manspar. Det är också bra att kritiskt granska barnböcker, illustrationer, sånger och andra material. Vilka stereotyper stärker de? Erbjuds barnen olika möjligheter till identifiering?

I en stor del av regnbågsfamiljerna är vardagen trots allt en alldeles vanlig barnfamiljsvardag. Föräldrarnas egenskaper som fostrare och omsorgsgivare bestäms inte av om de är homo- eller bisexuella eller av deras könsidentitet eller könsuttryck.

- Barnen i regnbågsfamiljerna känner samma rädsla och oro som andra barn.
- Föräldrarna oroar sig för det mesta för samma saker som andra föräldrar.
- En del av regnbågsföräldrarnas bekymmer är desamma som hos andra minoritetsgrupper. Föräldrarna kan till exempel oroa sig för att barnet blir stämplat eller för omgivningens attityder.
- Föräldrarna kan ha dåliga och förringande erfarenheter av service. Därför har småbarnspedagogen en särskilt viktig roll när det gäller att bygga upp förtroende och smidigt samarbete.
- Utomstående vuxnas rädsla och oro beror ofta på att frågan är ny och främmande för dem.

TIPS FÖR BEMÖTANDET AV REGNBÅGSFAMILJER OCH DERAS BARN

- Kom ihåg att barnets egen familj för barnet är det viktigaste i världen. För barnet är den egna familjen också en alldeles vanlig familj. Familjekonstellationer som avviker från den egna familjen väcker ofta nyfikenhet hos barnet.
- Barn är mycket lojala mot sina föräldrar: de blir sårade om omgivningen ifrågasätter familjen.
- Låt familjen definiera sig själv. Fråga föräldrarna vem som hör till familjen. Fråga hur de önskar att du talar om familjen när andra barn och föräldrar hör.
- Fråga föräldrarna och barnen vad de själva vill att familjemedlemmarna ska kallas. Använd det namn om föräldern som föräldern själv önskar. Du kan också tala om föräldrar i stället för pappa och mamma.
- Se till att informationen går till barnets alla föräldrar och vårdnadshavare på överenskommet sätt.

www.sateenkaariperheet.fi/sv

Mer tips för bemötandet av regnbågsfamiljer i småbarnspedagogiken och skolan:

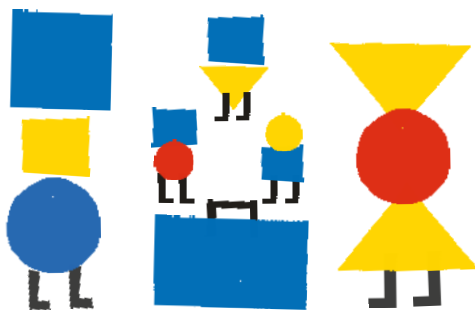
https://sateenkaariperheet.fi/wp-content/uploads/2020/01/Varhaiskasvatus_ja_koulu.pdf (på finska)

Examensarbete om bemötande av regnbågsfamiljer inom småbarnspedagogiken, innehåller önskemål till pedagogerna:

<https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201705158219>

Andra guider och undersökningar:

<https://sateenkaariperheet.fi/tietoa-ja-koulutusta/oppaat-kirjat-videot/> (på finska)

Familjer med två kulturer

I en familj med två kulturer är föräldrarna födda i olika länder. Språk, kulturer, religioner och seder kan smälta samman i familjen. De är alla viktiga och värdefulla byggklossar för barnets identitet.

Bikulturalism är ett sätt att beskriva familjernas liv med två kulturer. Alla barn känner sig ändå inte bikulturella. För en del är kulturell mångfald eller finländsk kultur och finländskhet viktigare identitetsbeskrivande termer.

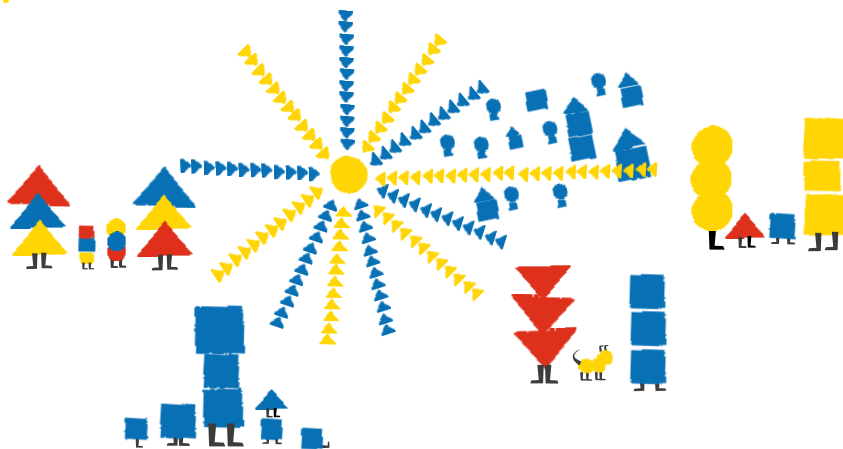
Familjens två kulturer återspeglas i barnens liv på olika sätt. Familjen kan tala två eller flera språk och fira högtider enligt bägge föräldrarnas kulturella traditioner. Kulturerna uttrycks i religion, humor, mat, musik och kläder, men också i barnets och familjens värderingar.

Det är viktigt att småbarnspedagogen stöder barnets personliga identitet och är öppen för barnets upplevelser. Genom att lyssna till och iaktta barnet lär man sig till vilket språk och vilken kultur barnet identifierar sig och hur man bäst kan stödja barnets egen identitet. Kulturell och språklig mångfald syns inte utanpå.

I Finland bor det cirka 80 000 familjer med två kulturer där den ena av partnerna är född i Finland och den andra utomlands. Det finns över 37 000 barnfamiljer med två kulturer i Finland. I uppskattningsvis 60 000 finländska barns hem talar den ena föräldern utöver finska, svenska eller samiska också något annat språk med sina barn.

TIPS FÖR BEMÖTANDET AV FAMILJER OCH BARN MED TVÅ KULTURER OCH SPRÅK

- Visa exempel. Var medveten om att närstående vuxnas attityder till olika kulturer och språk lätt förmedlas till barnet. Daghemmets värderingar återspeglas också på barnen. När man respekterar och värdesätter olika språk och kulturer lär sig också barnet att uppskatta olikhet och sig själv som individ.
- Visa att du bryr dig om. Förminska inte barnets upplevelser och ta alltid upplevd rasism på allvar.
- Erbjud barnet positiva upplevelser av olika kulturer och möjligheter att stärka sin identitet och språkkunskap till exempel genom böcker, lek, spel, film och musik.
- Stöd särskilt barnets svagare språk. Föräldrarnas modersmål hamnar lätt i en svagare ställning särskilt om den andra föräldern har ett nationalspråk som sitt modersmål. Det är vanligt att det språk som omgivningen talar blir det tvåspråkiga barnets starkare språk, och att minoritetsspråket behöver särskild uppmärksamhet och utomstående stöd.
- Observera att ett tvåspråkigt barns språkliga utveckling kan avvika från ett enspråkigt barns och att barnet kan använda språken på dagis på ett annat sätt än hemma. Tveka inte att genast ta upp eventuella orosmoment med föräldrarna.
- Ta alltid hänsyn till barnets och föräldrarnas individuella erfarenheter, behov och önskemål. Barnet vill kanske inte vara annorlunda och kan vägra tala ett språk utanför hemmet om det är förknippat med negativa erfarenheter. Det viktigaste är att verksamheten passar naturligt in i daghemmets vardag, respekterar familjens önskemål och stöder barnets fostran genom samarbete mellan familjen och daghemmet.

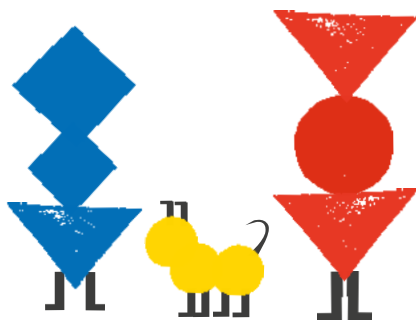
Barnets välbefinnande kan också ökas genom stöd till samarbetet mellan föräldrarna. Småbarnspedagogen ska uppmuntra föräldrarna att delta lika mycket i utvecklingssamtalen och att tala öppet om sina förhoppningar, bekymmer och tankar kring barnets fostran och språk. Det är bra om bägge föräldrarna kan delta i synnerhet i de första utvecklingssamtalen. Om kontakten med daghemmet i huvudsak sköts av den finländska föräldern, kan barnets kulturella och språkliga mångfald och den andra förälderns synpunkter hamna i skymundan.

- Våga möta föräldrarna som jämlika oberoende av vilken kultur de representerar eller vilket språk de talar. Barnet märker lätt om personalens attityder varierar beroende på vilkendera föräldern som hämtar barnet eller om personalen är osäker i kommunikationen till exempel på grund av språket.
- Uppmuntra barnets föräldrar att använda sina egna modersmål med barnet på ett mångsidigt sätt. För barnet skapar tvåspråkigheten de bästa förutsättningarna för en god och nära relation till bägge föräldrarna. Fundera tillsammans över var familjen kan få stöd för sin tvåspråkighet och hur daghemmet kan involveras.
- En fungerande interaktion är inte bara beroende av språket. Det avgörande är attityder, nyfikenhet, mod att mötas och ett genuint intresse och en vilja att förstå. Om du spanner dig för att använda för dig främmande språk i kontakten med barnens föräldrar kan du också be din arbetsgivare om utbildning som ökar dina språkkunskaper.

www.familjary.fi (på finska och engelska)

Mer tips för stöd till barn med två språk och kulturer i småbarnspedagogiken:

<https://peda.net/joensuu/jsv1/vinkkipankki/sjm/vkjklv/v> (på finska)

Familjer som upplevt ofrivillig barnlöshet

Ofrivillig barnlöshet är vanligt i Finland. En del av dem som drabbas förblir barnlösa, men en stor del får barn till slut. Cirka fem procent av barnen i Finland föds med hjälp av fertilitetsbehandling. En del av de här barnen föds med hjälp av donerade könsceller.

En del barnlösa bestämmer sig för att adoptera eller bli familjevårdare. Mer information om adoptivfamiljer

och familjehem finns i den här guiden på s. 7 och 9.

Småbarnspedagogen bör vara medveten om att familjen kan ha drabbats av en långvarig sorg eller kris på grund av barnlösheten. Det finns familjer som längtar efter syskon som aldrig kommer. Då talar man om sekundär barnlöshet. Även barnet kan känna sorg över att inte ha syskon.

FERTILITETSBEHANDLINGEN SOM EN DEL AV BARNETS HISTORIA

I familjer med barn som fötts genom assisterad befruktning avviker föräldraskapet eller barnens utveckling i princip inte från familjer med barn som fötts utan behandlingar. Barnen är lika friska och utvecklas som alla andra barn. Deras ursprung och tillkomst är dock annorlunda än många jämnårigas.

Nuförtiden uppmanas föräldrarna att öppet och åldersanpassat berätta

för barnet om barnets egen bakgrund. Babyfrön har lagts i mammas mage av en läkare, eller fått växa i ett fint laboratorium där en biolog fört samman fröna med äggcellen.

När man talar om hur barn föds och kommer till sina familjer ska man även i småbarnspedagogiken ta hänsyn till olika sätt att bilda familj och tala respektfullt om dem.

SÄRFRÅGOR KRING FAMILJER SOM FÅTT DONERADE KÖNSCELLER

Alla föräldrar har inte behov av att tala om barnets ursprung med småbarnspedagogerna, men vissa vill göra det. I synnerhet en del av de föräldrar som fått barn med hjälp av donerade könsceller upplever att det är bra för yrkespersonerna att förstå barnets ursprung.

I Finland föds årligen cirka 500 barn med hjälp av donerade könsceller. Det betyder att man i fertilitetsbehandlingen använt en tredje eller fjär-

de parts könsceller. Ett barn som fötts med hjälp av donerade könsceller saknar genetisk förbindelse med ena eller bägge föräldrarna.

Barnets egen familj är en alldeles vanlig familj för barnet och föräldrarna. Donationen är bara ett led i barnets historia, men ett viktigt sådant. Varje barn och familj behandlar barnets ursprung på sitt eget sätt och tillskriver det olika betydelse.

TIPS FÖR BEMÖTANDET AV FAMILJER SOM UPPLEVT BARNLÖSHET OCH DERAS BARN

- Barn är intresserade av hur de och andra barn har kommit till världen och hurdana olika familjer är. Alla sätt att bli till och komma till familjen är lika värdefulla och fina.
- De olika sätten kan tas upp med barnen till exempel med hjälp av barnböcker om ämnet.
- De föräldrar som berättar för småbarnspedagogen om barnets ursprung önskar att barnets bakgrund behandlas sensitivt, positivt och med respekt för barnet.
- Föräldrarna önskar att yrkespersonerna förstår att det att barnet fötts med hjälp av donerade könsceller inte påverkar allting i barnet.
- Småbarnspedagogen ska använda samma begrepp och ord som används i familjen. I regel önskar familjerna till exempel att den som donerat könsceller inte ska kallas den genetiska mamman eller pappan utan donatorn.

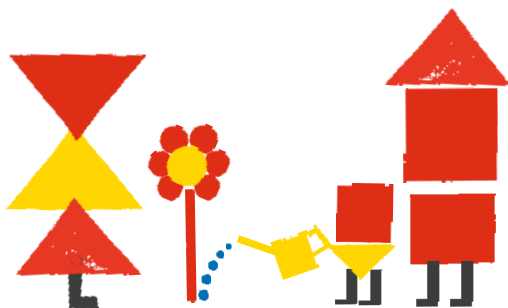
www.simpukka.info (på finska)

Mer information om familjer som fått donerade könsceller:

www.helminauha.info/pa-svenska

Mer tips för småbarnspedagoger om hur barnlöshet kan tas upp med barnen:

Koivu, Jenni & Eskelinen, Vieno (2017). Lapsettomuus lapsiperheissä: Ideoita varhaiskasvattajille ja vertaisryhmien ohjaajille.

Familjer som förlorat ett barn eller en förälder

Ett barn i småbarnspedagogiken kan förlora ett syskon, en förälder eller någon annan närstående. Barnets sorg syns inte alltid utanpå och barnet saknar ofta metoder för att berätta om sina känslor och det som hänt, även om det tynger barnet. Det är viktigt att småbarnspedagogen och andra vuxna förstår hur barnets utvecklingsnivå inverkar på reaktionerna och att identifiera barnets sorg även när den är annorlunda än hos vuxna.

En familjemedlems död påverkar alla familjemedlemmar. Den vuxna bär på sin egen sorg och har mycket praktiskt att sköta efter dödsfallet. För den efterlevande partnern innebär

förlusten av livskamraten ofta total ensam vårdnad och alla de utmaningar det medför. Det är bra om småbarnspedagogiken kan erbjuda familjen konkret stöd, till exempel så att de vuxna i familjen har möjlighet att sköta ärenden och samla kraft medan barnet är på dagis eller i förskolan.

Nästan 2 000 minderåriga barn per år förlorar en förälder. Cirka 500 familjer per år förlorar ett minderårigt barn. Om du i ditt arbete ännu inte mött ett barn och en familj som förlorat en familjemedlem ska du gärna förbereda dig för det, så att du vet vilka frågor du behöver ta hänsyn till i situationen.

TIPS FÖR BEMÖTANDET AV BARN OCH FAMILJER SOM FÖRLORAT EN FAMILJEMEDLEM

- Möt familjen modigt. Det uppskattas högt av familjen. Det finns inga rätta ord, det viktigaste är att visa empati. Du kan säga att du saknar ord men vill hjälpa dem så gott du kan. Respektera de vuxnas önskemål om vad som kan berättas för barnet och för andra om det som hänt.
- Se till att familjen får det stöd den behöver. Familjer som förlorat en familjemedlem har begränsade resurser och det kan kännas övermäktigt för dem att söka stöd. Därför är det viktigt att den vuxna som arbetar med barnen intar en aktiv roll och frågar familjemedlemmarna om de fått det stöd de behöver och vilken form av stöd de önskar. Du kan berätta för familjen om krishjälp, hemtjänst, rådgivningsbyråns tjänster och kamratstöd. Du kan fråga om de vill att du skickar deras information vidare för kontakt, med deras tillstånd. Om familjen nekar, fråga på nytt senare.
- Hör dig för om hur familjen mår med regelbundna mellanrum. Sorgen tar inte slut inom någon viss tid och familjen glömmar aldrig den familjemedlem den förlorat. Du kan fråga hur familjen mår också en lång tid efter förlusten och på så sätt visa att inte heller du har glömt. Sorgen är individuell och därför finns det inte heller något enda rätt sätt att stödja. Det är bra om en person vid arbetsenheten ansvarar för kontakten med familjen och på så sätt kan säkerställa att ni frågar hur familjen mår även senare.
- Ta hänsyn till barnets sorg. Även ett litet barn sörjer och reagerar på en familjemedlems död och det emotionella klimat som förlusten orsakar i familjen. Alltför ofta tänker man att barnet inte förstår eller redan har glömt. Iakttä barnet och visa att du vet vad som hänt i familjen.
- Stöd barnets trygghetskänsla. Den påverkas av en familjemedlems död. Ofta är det bäst att barnet så fort som möjligt återgår till gamla rutiner såsom småbarnspedagogiken. För att återställa barnets trygghetskänsla är förutom rutinerna också de välbekanta människorna, famnen, kramarna och närvaron utan brådska viktiga.

- Hjälp barnet identifiera, uttrycka och hantera sina känslor. Berätta för barnet att alla slags känslor är normala och tillåtna. Aktivitet är för barnet ett naturligt sätt att hantera känslor: att läsa sagor, rita och måla, använda känslkort och leka olika lekar som erbjuder möjlighet att tala om känslor. Trots sorgen ska barnet också ha rätt att leva ett bekymmerslöst och glatt barnaliv. Småbarnspedagogiken gör det möjligt.
- Uppmärksamma årsdagar och deras inverkan på barnet. Under året infaller många situationer när känslor och minnen kommer upp till ytan i familjen. Sådana dagar kan vara bland annat dödsdagen, födelsedagar, jul samt morsdag eller farsdag. Ta hänsyn till det här när du planerar verksamheten. Du kan till exempel tala med barnet på förhand om vem som ska få barnets morsdagskort. Många vill göra ett kort till graven, så utgå inte automatiskt från att barnet inte kan delta i pysslandet.

www.kapy.fi/kapy-barndodsfamiljerna-rf/

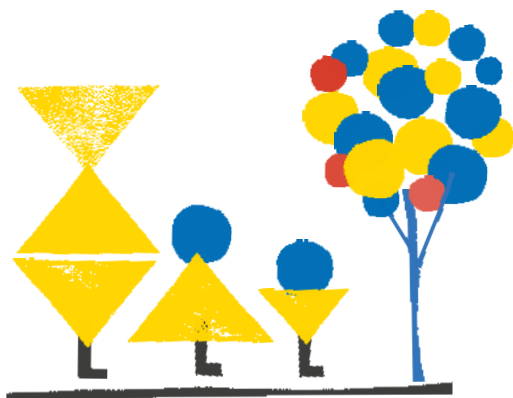
www.nuoretlesket.fi/en-sv

Mer tips för stödet till barn som förlorat en familjemedlem:

<https://www.nuoretlesket.fi/wp-content/uploads/2019/03/Stod-till-barn-som-mist-en-narstaende.pdf>

Mer information och tips för bemötandet av sörjande:

https://www.surevankohtaaminen.fi/sv/sorg_hos_barn_och_unga/

Till slut: Stjärnfamiljernas önskemål till småbarnspedagogerna

Till familjekonstellationen an knyter ofta särfrågor som småbarnspedagogen bör vara medveten om. Samtidigt vill familjerna att yrkespersonerna bemöter dem individuellt och tar hänsyn till deras individuella si-

tuation. Det kan vara svårt att balansera mellan önskemålen, men det lönar sig att försöka. Dessutom är det viktigt att stärka ett klimat som värdesätter olika sätt att bilda familj och olika familjeformer.

NEDAN FÖLJER EN SAMMANFATTNING AV STJÄRNFAMILJERNAS ÖNSKEMÅL TILL SMÅBARNSPEDAGOGERNA

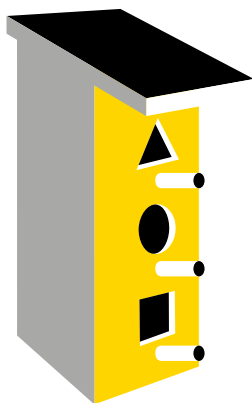
- Fråga och samtala med hela familjen. Låt familjen definiera sig själv.
- Skaffa information på förhand. Familjen ska inte behöva utbilda yrkespersoner. Det innebär ändå inte att du inte kan ställa frågor till eller diskutera med familjen.
- Om situationen är ny för dig, berätta det för familjen. Lova lyssna, lära och vid behov ta reda på.
- Se till att informationen går till barnets alla föräldrar och vårdnadshavare som har rätt att få information om barnet.
- Det är viktigt för barnet att se sin egen familjeform jämlik med andra familjeformer. Granska de barnböcker, berättelser, illustrationer och sånger ni använder. Är familjernas mångfald synlig i dem? På webbplatsen för Nätverket för familjers diversitet finns en lång lista över barnböcker som berättar om stjärnfamiljer: <https://monimuotoisetperheet.fi/ammattilaisille/lastenkirjoja> (mest på finska, men i rutan längst ner på sidan finns boktips på svenska samlade).
- Kom ihåg olika familjeformer också på föräldramöten och högtidsdagar: alla föräldrar kan till exempel inte indelas i pappors och mammors grupper. Ta hänsyn till de varierande situationerna också på farsdag och morsdag.
- Om familjen behöver stöd och hjälp, hänvisa den vidare till den offentliga servicen eller tredje sektorns tjänster. Organisationerna i Nätverket för familjers diversitet erbjuder råd och kamrattstöd i olika familjesituationer.

En småbarnspedagogik som tar hänsyn till familjernas mångfald är för varje barns bästa. Att klimatet i småbarnspedagogiken är accepterande och främjar likabehandling är också viktigt för arbetsgemenskapens välbefinnande. Vid sidan av barnen i småbarnspedagogiken har också de anställda många slags familjesituationer och familjerelationer i bakgrunden. Var och en av oss kan genom vår egen insats utveckla klimatet i en mer öppen och respektfull riktning som tar hänsyn till diversiteten.

- Fundera över dina egna förutfattade meningar och ditt sätt att tala om barn, föräldrar och familjer.
- Bered rum för mångfalden redan innan det är nödvändigt.
- Ingrip i osakligt beteende och osakliga kommentarer i arbetsgemenskapen.
- Skaffa vid behov tilläggsutbildning genom att kontakta Nätverket för familjers diversitet.

Mer information och kontaktuppgifter:

www.monimuotoisetperheet.fi/pa-svenska

Ordlista

BISEXUELL

En person som känner sexuell och/eller emotionell attraktion till personer av både sitt eget och ett annat kön.

BOFÖRÄLDER

Den förälder barnet officiellt bor hos efter föräldrarnas skilsmässa.

BONUSFAMILJ

En barnfamilj där åtminstone den ena föräldern har ett minderårigt barn från ett tidigare förhållande. I bonusfamiljen kan det finnas bägge föräldrarnas barn från tidigare förhållanden och föräldrarnas gemensamma barn. Vardagligt talar man om bonusfamiljer även i bredare bemärkelse då de vuxna haft tidigare förhållanden i vilka de fått barn.

BONUSFÖRÄLDER

Föräldern i en bonusfamilj som inte är biologiskt eller juridiskt släkt med barnet. Förleden bonus- uttrycker i bonusfamiljens familjerelationer och släktskap att förhållandet inte är biologiskt. Ordet bonusförälder har etablerat sig vid sidan av ordet styvförälder och delvis också ersatt det.

DISKRIMINERING

När en människa behandlas sämre på grund av någon personlig egenskap såsom ålder, ursprung, nationalitet, språk, familjeförhållanden, funktionsvariation eller sexuell läggning.

Bakom diskriminering ligger ofta fördomar mot olika grupper som generaliseras till att gälla alla personer i gruppen.

ENFÖRÄLDERSFAMILJ

En familj där föräldern bor med barnet eller barnen utan partner. Föräldern kan ha ensam eller gemensam vårdnad.

ENSAMFÖRÄLDER

En person som är barnets enda vårdnadshavare. Används vardagligt också om den person som är barnets enda faktiska förälder även om barnet officiellt har fler än en vårdnadshavare. Se även soloförälder.

EXTRA VÅRDNADSHAVARE

En person som fungerar som barnets vårdnadshavare vid sidan av föräldern eller föräldrarna. Vårdnad kan sökas till exempel av förälderns partner, barnets far- eller morförälder eller någon annan i den närmaste kretsen. Extra vårdnadshavare kan förordnas genom avtal mellan föräldrarna eller beslut av domstol.

FAMILJ MED TVÅ KULTURER

En familj där föräldrarna är födda i olika länder, har olika kulturell bakgrund och nästan alltid också olika modersmål. Kallas också bikulturell familj.

FAMILJEINTERN ADOPTION

När den ena partnern i ett äktenskap eller registrerat parförhållande adopterar den andra partnerns biologiska barn. Genom intern adoption blir barnets sociala förälder barnets juridiska förälder.

FAMILJEVÅRD

Vård eller annan omsorg på deltid eller dygnet runt i familjevårdarens privata hem eller hemma hos den som vårdas. Barns och ungas familjevårdare kallas ofta fosterföräldrar och familjen för fosterfamilj, numera talar man hellre om familjehemsföräldrar och familjehem. Ordet "fosterbarn" upplevs som kränkande i många familjer, i stället kan man tala om barn i familjevård eller familjehemsbarn. Att bli familjevårdare är ett sätt att bli förälder.

FLERLINGSFAMILJ

Familj med tvilling-, trilling- eller fyrlingbarn.

FLERSPRÅKIGHET

Beskriver en persons eller gemenskaps språkkunskaper och språkliga identitet. Flerspråkighet avser förmågan att kommunicera på två eller flera språk lika bra som på modersmålet, flytande eller ens i någon mån.

FOSTERDÖD

Med fosterdöd avses att fostret avlider i livmodern när graviditeten är inne på minst vecka 22 eller fostret väger över 500 gram.

GEMENSAM VÅRDNADSHAVARE

En person som delar vårdnaden om barnet med en eller flera andra personer.

HEMSPRÅK

De språk som talas och används hemma hos barnet.

HOMOSEXUELL

En person som känner sexuell och/eller emotionell attraktion främst eller enbart till personer av samma kön.

INTERGENDERPERSON

En person som inte helt identifierar sig som kvinna eller man eller som identifierar sig som bägge. De kroppsliga upplevelserna kan vara mycket olika.

INTERSEXUALISM

När en persons kön är svårt att fastställa vid födseln. Med intersexualism avses en mängd olika kroppsliga variationer där de könsuppdelande dragen, såsom kromosomerna, könsorganen eller hormonverksamheten, inte är entydigt kvinno- eller manstypiska.

JURIDISKT/RÄTTLIGT FÖRÄLD-RASKAP

Föräldraskap som vunnit laga kraft. I Finland kan ett barn ha endast två juridiska föräldrar samtidigt. Den juridiska föräldern är ofta också barnets vårdnadshavare, men inte alltid.

KLÖVERFAMILJ

En familj där barnet eller barnen är födda som gemensamma barn till två olika familjer. Klöverfamiljer är till exempel treklöverfamiljer med tre föräldrar, fyrklöverfamiljer med fyra föräldrar eller familjer med två föräldrar. Klöverfamiljens föräldraskap kallas också ofta medföräldraskap. Föräldrarna i klöverfamiljerna är vanligen barnets eller barnens sociala föräldrar. Enligt lag kan bara två av dem vara juridiska föräldrar.

KÖNSCELLSDONATION

När könsceller doneras för assisterad befruktning. I Finland genomförs en femtedel av all assisterad befruktning helt eller delvis med donerade könsceller. 18 år fyllda personer med ursprung i donerade könsceller har rätt att få veta donatorns identitet.

KÖNSINKONGRUENS

Känslan av att det egna könet inte motsvarar det kön som tillskrivits vid födseln och inte det kön som andra ser i en själv. Den yttersta formen av könsinkongruens är att vara transkönad.

KÖNSKORRIGERING/TRANS-PROCESS/KÖNSKORRIGERINGS-PROCESS

Ord för den process en transkönad person går igenom för att ändra sitt juridiska kön. Processen kallas ofta för "könsbyte", vilket är missvisande eftersom en transkönad person inte byter kön utan korrigerar kroppen och ändrar sitt juridiska kön.

KÖNSMÅNGFALD

Könsmångfald innebär att genus är ett komplext fenomen som inte kan delas upp i två motsatta och klart åtskiljbara kön utan uttrycks på mer varierande sätt. Könsmångfald omfattar både könsminoriteterna och könsmajoriteterna.

LESBISK

En kvinna som känner sexuell och/eller emotionell attraktion främst eller enbart till kvinnor.

MINORITETSSTRESS

Stress som uppkommer av att man utsatts för eller är rädd för att bli utsatt för diskriminering. Långvarig stress medför ökad risk för psykisk och fysisk sjukdom.

MODERSMÅL

Det eller de språk som människan lär sig allra först i interaktion med andra människor. I befolkningsregistret kan ett barn ha bara ett modersmål även om barnet i praktiken har två eller flera lika starka språk.

NÄRSTÅENDES MINORITETSSTRESS

Stress som upplevs när en närstående, till exempel ett barn eller en partner, som hör till en minoritet, utsätts för diskriminering, är rädd för att diskrimineras och lider av minoritetsstress.

OFRIVILLIG BARNLÖSHET

Upplevelsen av att ens egen önskan att få barn av en eller annan orsak inte uppfylls.

RASISM

När en människa eller en grupp människor värderas lägre till exempel på grund av hudfärg, nationalitet, etniskt ursprung, kultur, modersmål eller religion.

REGNBÅGSFAMILJ

En familj där en eller fler av föräldrarna hör till en sexuell minoritet och/eller könsminoritet.

RÄDSLÅ FÖR DISKRIMINERING

Rädslan för att bli diskriminerad är typiskt förknippad med minoritetsställning. I bakgrunden ligger ofta erfarenheter av diskriminering. Rädslan för diskriminering påverkar till exempel anlitaandet av tjänster.

RÄTT TILL KONTAKT

Barnets rätt att hålla kontakt med en person som inte är barnets juridiska förälder. Till exempel i samband med öppen adoption kan det förordnas att barnet får rätt till kontakt med den förälder som lämnat barnet för adoption.

SEKUNDÄR BARNLÖSHET

När man upplever ofrivillig barnlöshet och har barn från tidigare. När förhoppningen om till exempel ett andra barn av en eller annan orsak inte går i uppfyllelse.

SOCIALT FÖRÄLDRASKAP

Föräldraskap i vardagen. En social förälder kan också vara en biologisk, juridisk eller psykologisk förälder.

SOLOFÖRÄLDER

En förälder vars barn inte har någon annan juridisk förälder. Uttrycket singelmamma används ofta om mamman som fått barn genom assisterad befruktning utan partner.

STJÄRNFAMILJ

Ett begrepp för alla typer av familjekonstellationer som skiljer sig från den traditionella kärnfamiljen. Familjen kan bestå av en eller flera vuxna och banden mellan vuxna och barn och mellan syskon bygger inte alltid på släktskap.

TRANSKÖNAD

En person som inte kan identifiera sig enligt den könsidentitet som tilldelades vid födseln. En del korrigerar sitt kön genom kirurgiska ingrepp eller hormonbehandling.

TRANSPERSON

Ett brett begrepp som brukar handla om personer som identifierar sig eller uttrycker en annan könsidentitet än den som tilldelades personen vid födseln. Transpersoner bryter normer gällande kön på olika sätt.

TRANSVESTIT

En person som tidvis har behov av att genom inlevelse, klädsel eller andra attribut uttrycka ett annat kön än det som tillskrivits vid födseln.

UMGÄNGESFÖRÄLDER

Den förälder som barnet officiellt inte bor hos efter föräldrarnas skilsmässa.

UMGÄNGESRÄTT

Barnets rätt att träffa den juridiska föräldern eller någon annan närstående vuxen som barnet inte bor hos.

VÄXELVIS BOENDE

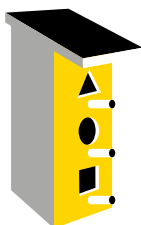
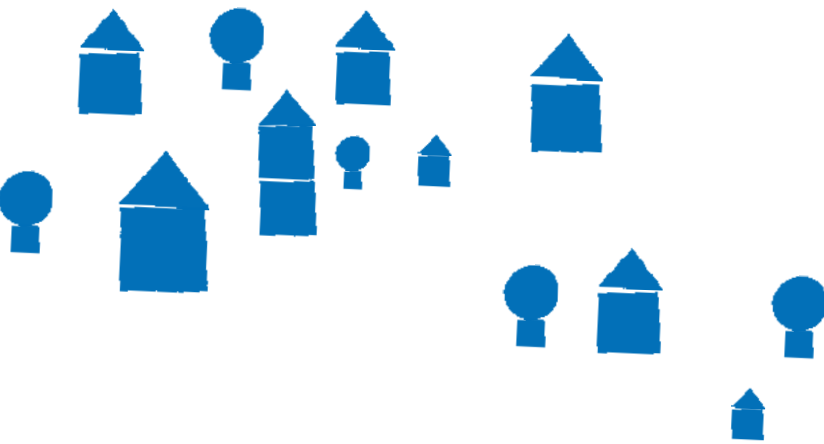
När barnet växelvis och regelbundet bor i två olika hem och tillbringar ungefär hälften av sin tid i vardera.

ÖPPEN ADOPTION

När barnet efter adoptionen har rätt att hålla kontakt med sin biologiska förälder. Avtalet, som fastställs i tingsrätten, kan gälla kontakt med endast den biologiska föräldern men kontakt hålls i praktiken också med till exempel syskon och mor- eller farföräldrar.

Anteckningar

A series of horizontal dotted lines for taking notes.

**MONI-
MUOTOISET
PERHEET**

Nätverket för familjers diversitet

www.monimuotoisetperheet.fi/pa-svenska

toimisto@monimuotoisetperheet.fi

@monimuotoisetperheet

@kaikkiperheet

@kaikkiperheet

Monimuotoiset perheet -verkosto